

Символи є потужним механізмом підтримання й розвитку культури пам'яті. З одного боку набір домінуючих символів й функціонування їх у культурному просторі життя визначає національні й ареальні межі культури, а з іншого бере на себе функцію механізмів єдності, не дозволяючи культурі розбитися на ізольовані хронологічні утворення. Завдяки символам реалізуються духовні можливості культури. Надані ними чуттєво-емоційні дані не просто реєструються свідомістю, оскільки сприймаються й осмислюються усім внутрішнім єством особистості, інтегруючись у її духовні перспективи й смисли.

У минулому закладено величезний потенціал, який може стати основою формування толерантного демократичного суспільства. Реконструкція минулого можлива й доцільна як в інтересах сьогодення так й в стратегіях майбутнього. Українська ідентичність – це не застиглий образ, а живий процес самопізнання народу, який через випробування, втрати й перемоги знову і знову утверджує своє право бути собою.

Список використаних джерел

1. Ганаба С. О. Символічний простір міста як простір пам'яті. *Філософія та політологія у контексті культури*. Дніпро, 2016. № 4. С. 29–34.
2. Івшина Л. Слово до читачів. Війни і мир, або «Українці-поляки: брати/вороги, сусіди...» / за заг. ред. Лариси Івшиної. Київ : Вид-во АТЗТ «Українська прес-група», 2004. С. 7–11.
3. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають. Пер. з англ. С. Шліпченко. Київ : Ніка-Центр, 2004. С. 92–97.

ГЕРАСИМЕНКО

Олександр Олександрович,
президент Інституту політико-правових
та релігійних досліджень,
член Координаційної ради з питань
утвердження української національної
та громадянської ідентичності
при Кабінеті Міністрів України,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін ВНЗ «Університет економіки
та права «КРОК», доктор філософії
у галузі права

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СФЕРИ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНЬСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

В сучасній архітектурі глобальної безпеки національна та громадянська ідентичність набула фундаментального значення державної стійкості. Для України, в умовах повномасштабної збройної агресії РФ, ідентичність виступає

як критична інфраструктура засадничих цінностей, наративів та ідентичностей, що детермінують здатність соціуму до тривалого спротиву.

Конституцією України закладено ціннісну платформу державного ладу, де українська національна ідентичність визначена стратегічним вектором розвитку суспільства.

У преамбулі Конституції України зазначено, «Верховна Рада України від імені Українського народу – громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення, дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями, керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням, приймає цю Конституцію – Основний Закон України».

Статтею 10 Конституції України закріплено статус української мови як державної що є ключовим елементом української національної ідентичності. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Згідно статті 11 Конституції України Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України.

Стаття 12 Конституції України гарантує, що Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави [1].

Правовим підґрунтям визначення української національної та громадянської ідентичності складником національної безпеки і оборони стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».

Цей закон визначає мету, завдання, принципи, напрями, особливості формування та реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності як складової забезпечення національної безпеки України, гарантії участі громадян України, закордонних українців, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства у її реалізації, визначає повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування у цій сфері [2].

Визначено основні складові державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, а саме: національно-патріотичне виховання, військово-патріотичне виховання та громадянська освіта.

Відповідно до статті 3 вищезгаданого закону правову основу державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності становлять Конституція України, закони України «Про національну безпеку України», «Про освіту», «Про закордонних українців», «Про волонтерську діяльність», «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», «Про основи національного спротиву», Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», інші нормативно-правові акти України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Частиною другою статті 13 Закону встановлено, що державне регулювання у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності в межах повноважень, визначених цим Законом, здійснюють:

- 1) Кабінет Міністрів України;
- 2) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності;
- 3) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки;
- 4) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику;
- 5) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фізичної культури і спорту;
- 6) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей ветеранів та осіб, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;
- 7) Міністерство оборони України;
- 8) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах культури та мистецтв;
- 9) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сфері.

На виконання вимог норми абзацу другою частини першої статті 15 закону Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 7 квітня 2023 року № 320, якою утворено Координаційну раду з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності у складі згідно з

додатком до неї, затверджено Положення про Координаційну раду з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності, а також визнано такими, що втратили чинність, акти Кабінету Міністрів України з питань національно-патріотичного виховання згідно з переліком.

Координаційна рада з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності (далі – Координаційна рада) є постійно діючим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України, утвореним з метою участі в оцінюванні ефективності державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності [3].

Координаційна рада відповідно до покладених на неї завдань:

1) вивчає результати діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності;

2) проводить аналіз стану справ та причин виникнення проблем у процесі реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності;

3) бере участь в оцінюванні ефективності державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності;

4) бере участь у розробленні, розгляді та внесенні пропозицій, висновків, рекомендацій до Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Державної цільової програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності, інших нормативно-правових актів у зазначеній сфері;

5) подає Кабінетові Міністрів України розроблені за результатами своєї роботи пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення законодавства у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності;

6) надає рекомендації центральним і місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності щодо реалізації єдиної державної інформаційно-просвітницької політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності та інформаційно-комунікаційної роботи, спрямованої на підтримку національної та громадянської ідентичності, зміцнення єдності суспільства, висвітлення героїзму українців, історичних подій, видатних особистостей української історії та сучасності.

З метою практичної реалізації зазначеного закону та створення умов для інституційної спроможності держави та громадянського суспільства у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності Міністерством молоді та спорту України спільно з партнерами та експертами

Інституту політико-правових та релігійних досліджень розроблено низку підзаконних нормативно-правових актів, зокрема:

– Про утворення Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності (постанова Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2023 року № 320);

– Стратегію утвердження української національної та громадянської ідентичності до 2030 року, затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 року № 1322;

– Концепцію Державної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності;

– Критерії та Порядок здійснення моніторингу діяльності закладів сфери утвердження української національної та громадянської ідентичності»;

– Концепцію Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року;

– Типову програму підвищення кваліфікації фахівців у сфері утвердження національної та громадянської ідентичності розроблена відповідно до Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності»;

– Порядок підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 листопада 2023 року № 1196;

– Державна цільова соціальна програма з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 липня 2024 року № 864.

Таким чином, законодавче закріплення пріоритету національних цінностей, мови, історичної пам'яті та військово-патріотичного виховання детермінує перетворення індивідуального супротиву в системну державну відсіч зовнішній агресії рф, перетворюючи ідентичність на фундаментальний фактор оборонної спроможності країни у різних сферах життєдіяльності суспільства.

Список використаних джерел

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 03.02.2026)

2. Про основні засади державної політики у сфері утвердження національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13 груд. 2022 р. № 2834-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2023. № 46. ст. 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 03.02.2026)

3. Про утворення Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 квіт. 2023 р. № 320. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.02.2026).

ГРНА Наталія Мирославівна,
доцент кафедри українознавства
та філософії ДНП «Львівський
національний медичний університет
імені Данила Галицького»,
кандидат історичних наук, доцент

МЕДИЧНА ПЕРСОНАЛІСТИКА ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО ЛІКАРЯ МАТВІЯ ЛОТОВИЧА)

Проблематика відновлення та збереження української національної ідентичності є не лише актуальною, але й гостро необхідною в умовах російської агресії. Відомо, що на окупованих територіях ворог одразу знищує історичну пам'ять українців, спалює книжки, руйнує культурну спадщину, викреслює імена відомих діячів національної науки і культури, нав'язуючи імперські наративи неповноцінності нашого народу, а отже – неможливості самостійно розвиватися і мати власну державу. Методики московських варварів залишаються незмінними упродовж століть і проникають у всі сфери життя окупованих ними народів.

Українська історія переживає деколонізацію, яка серед багатьох аспектів супроводжується і відновленням заборонених імен українців – представників різних напрямків освіти, науки, культури, охорони здоров'я. У цьому контексті ґрунтовних досліджень потребує українська медична персоналістика радянської доби. Адже комуністична влада установила тотальний контроль над медициною загалом і над лікарями зокрема, перетворивши систему охорони здоров'я на ланку розгалуженої мережі нагляду над суспільством і покарання його активнішої частини [4, с. 219]. Серед репресованих українських медиків чільне місце посідає Матвій Лотович – учений-медик, співорганізатор медично-санітарної служби УПА та її головний лікар, а також особистий лікар генерала Романа Шухевича. Його життєпис може слугувати прикладом виховання сучасного покоління лікарів і сприяти формуванню громадянської позиції молоді.

У першій половині ХХ століття тривали активні визвольні змагання українського народу, що характеризувалися, зокрема, утворенням національного збройного формування – УПА. У її складі функціонувала